

ODAMIZIN YAPI DENETİMİ HAKKINDA 595 SAYILI KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME İLE İLGİLİ GÖRÜŞÜ

17 Ağustos 1399 Kocaeli ve 12 Kasım 1999 Düzce depremlerinde meydana gelen can ve mal kayıpları, yanlış yer seçimi, zemin koşulları, yapılarda kullanılan malzemenin yetersizliği, kısaca plansız, denetimsiz ve bilimsel gerçeklerin gözardı edildiği bir sürecin sonucudur.

Türkiye'de her afet sonrasında yeni yasaların çıkarılması alışkanlık haline gelmiştir. Bu alışkanlığın yeni bir uygulaması da 595 Sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'dir, 10 Nisan 2000 tarihinde yayınlanan KHK ile, canlı barındıran yapıların denetimleri Yapı Denetim Kuruluşları olarak adlandırılan özel kuruluşlara devredilmektedir. KHK'ye göre %51 hissesi uzman mimar ve mühendise ait olacak ve yine uzman mühendis ve mimarlar istihdam edecek bu şirketler aracılığıyla yapı denetiminin gerçekleştirilmesi öngörülmektedir. Uzmanlık belgesi verilmesi, yapı denetim kuruluşlarının oluşturulması vd. uygulamalarla ilgili düzenlemeler çıkarılacak yönetmeliklerle belirlenecektir,

KHK'nin amaç maddesi ele alındığında; ilk bakışta oldukça mantıklı görünen bu kararname incelendiğinde, yangından mal kaçırır gibi çıkarıldığı ve pek çok aksaklıklar içerdiği gözlenmektedir. Bu aksaklıklar sosyo-politik, TMMOB ve mesleki bakış açılarından olmak üzere üç ana başlıkta incelemekte yarar bulunmaktadır,

Sosyo-politik açıdan bakış;

-595 sayılı KHK ile yapı üretimi tamamen

JMO Yönetim Kurulu

kamusal denetim alanının dışına çıkarılmaktadır .

-Çıkarılacak yönetmeliklerle yapı denetim şirketlerinin tekeller tarafından oluşturulması sağlanacaktır (ortada dolaşan yönetmelik taslağı da bu görüşü doğrulamaktadır). Böylece Türkiye'nin en büyük özelleştirilmesi sessiz sedasız gerçekleştirilmiş olmaktadır, Bu uygulama tekelere yılda 500 milyon dolarlık yeni bir rant sağlayacaktır. Bu rakam bugünkü maaşlarıyla hizmet vermekte olan 20-25 yıl deneyimli 100 bin mühendis-mimarın bir yıllık maaş tutarı kadardır,

-Ranta ve spekülasyona dayalı ekonomik, sosyal, siyasal politika ve uygulamaların sonucu olarak yapıların yer seçimi kararları başta olmak üzere İnşaat süreçlerindeki kamu denetimi etkisiz hale getirilmiştir,

-Bu uygulama seçilen 27 pilot ilde gerçekleştirilecektir. Pilot illerin seçilme kriteri olarak bazı yetkililerce deprem gösterilmektedir (01.05.2000 tarihinde TRT Ankara Radyosu'nda yayımlanan Tartışa Tartışa isimli program). Ancak, 1, ve 2. derece deprem bölgesi içinde yer alan Muş, Bitlis, Diyarbakır» Van, Afyon vb, illerin pilot iller kapsamında yeralmadığı, buna karşın 4. derece deprem bölgesi

içinde yer alan Ankara, Trabzon gibi illerin bu kapsamda değerlendirildiği görülmektedir, Türkiye ekonomisinin %75'inin bu illerde üretildiği göz önüne alındığında, afet durumunun ikinci planda kaldığı, rant kaygısının ön plana çıktığı açıkça görülebilmektedir,'

-KHK'nin geçici üçüncü maddesi ile KHK'nin yayımlandığı tarih ile yürürlük tarihi arasındaki süre içerisinde yapı ruhsatı verilmeyerek ve seçilen pilot illerde yapılacak yapılar üç ay süreyle durdurularak pek çok mühendis ve mimar işsiz konuma düşürülmüş olmaktadır,

TMMOB ve Odalar açısından bakış:

Yapı denetiminin meslek odalarından uzmanlık belgesi alacak mühendis ve mimarlar tarafından sağlanması amaçlanmıştır, Ancak;

-KHK'de, uzmanlık belgesi alınabilmesi için sadece 12 yıl ve daha fazla mesleki deneyimi olması yeterli görülmektedir Çeşitli meslek disiplinlerine göre çeşitli anabilim veya uygulama dallarında "uzmanlık." alanlarının olduğu göz ardı edilmiştir.

-KHK'nin geçici 4. maddesine göre uzmanlık belgesi başvuruları meslek odaları tarafından bir ay içerisinde "sonuçlandırılmadığı" şeklinde bu belge bir defaya mahsus olmak üzere bakanlıkça verilir denilmektedir, Bu madde ile Odalar devre dışı bırakılmaktadır. Odalara uzmanlık belgesi almak için başvuran mühendis/mimarlara odaların kendi koydukları

lan kriterlere uymadığı gerekçesiyle "red" yanıtı verilerek başvuru sonuçlandırılmaları halinde bile, "rec/"yanıtı bazı hukukçuların görüşüne göre "sonuçlandırma" olarak değerlendirilmeyecek ve bakanlıkça bu kişilere uzmanlık belgesi verilebilecektir.

-Yapı denetim kuruluşlarının denetlenmesi bu KHK'ye göre il ve ilçelerde oluşturulacak olan "Yapı Denetim Üst Komisyonları" tarafından sağlanacaktır. TMMOB ve/veya Odalar bu komisyonlarda bir kişi ile temsil edilebileceklerdir. Diğer komisyon üyeleri vali/kaymakam başkanlığında, bakanlığın üst düzey bürokratları ve sanayi ve ticaret odasınınca belirlenecek temsilcilerden oluşmaktadır. Bu durumda TMMOB ve odalar sayısal olarak azınlıkta olacağından bu komisyonlarda hiçbir etkinliği olmayacaktır.

Bu tip düzenlemelerle TMMOB ve Odalar, kamusal bir denetimin olması gereken bu alanlardan tamamen dışlanmış olmaktadır,

Mesleki açıdan bakış;

535 sayılı KHK yapı sürecini sadece inşaat aşamasının başlangıcından sonuna kadar geçen süre olarak algılayan bir anlayış içinde ele almaktadır. Halbuki yapı süreci, kazmanın yere vurulmasıyla değil, yerleşime uygun alanların belirlenmesi ile başlayan, jeoloji mühendislerinin, şehir planlamacılarının, mimar ve inşaat mühendislerinin vb. ilgili meslek dallarının yer aldığı bilimsel çalışmaları gerektiren uzun bir süreçtir. Bu KHK ile denetim sadece tekil yapının denetimi olarak ele alınmakta ve imar sisteminin bütünü gözden kaçırılmaktadır,

Yerleşime uygun alanların seçimi ve buna bağlı olarak imar planlarının yapımı için jeolojik etüt raporunun yapılması/yaptırılması 31 Ocak 2000 tarihli genelge ile zorunlu hale getirilmiştir. Ancak, büyük şehirlerimiz de dahil olmak üzere yerleşim alanlarının büyük çoğunluğunun jeolojik raporları bugün için ha-

zırlanmış değildir. Hiçbir jeolojik çalışma ve planlama yapılmadan yerleşime açılacak alanlarda meydana gelebilecek heyelan, sel, çığ gibi doğal felaketler, tek bir yapı için parsel bazında yapılacak jeoteknik çalışmalarla öngörülemezdir (genelde parsel bazında bu konular araştırılmamakta, sadece depremsellik ile ilgili bir takım kaynaklardan alıntı yapılmaktadır). Senirkent'te yaşanan çamur akması, Batı ve Doğu Karadeniz bölgesinde yaşanan sel felaketleri bunun en acı örneklerdir.

KHK'nin 19. maddesinde *yapının beklenen doğal afetlere rağmen hasar görmesi ve yıkılması halinde bedeli yapı denetim kuruluşunca zarar görene ödenir* denmektedir. Bu durumda, parsel dışında gelişen heyelan, sel gibi doğal afetler KHK'ye göre beklenenin dışında bir doğal felaket olarak kabul edilecek ve denetim kuruluşlarına hiçbir sorumluluk yüklenemeyecektir.

KHK'nin 20. Maddesinde "yapının projelendirilmesine esas standartlarda beklenenin ötesinde oluşan doğal afetlerden dolayı meydana gelen yapı hasarları ileve diğer hasar görmesi hariç beklenen doğal afetlerden dolayı meydana gelen yapı hasarlarından, yapı denetim kuruluşu sorumlu tutulamaz ve tazminat talebinde bulunulamaz" denilerek, beklenenin ötesinde oluşan doğal afetlerin meydana getirdiği hasarlardan sorumlu tutulurken, örneğin 7 büyüklüğünde beklenen doğal afetlerden dolayı meydana gelecek yapı hasarlarından sorumlu tutulmayacakları gibi, KHK'nin çıkarılış amacını bile yadsıyan mantıksız bir madde ile Yapı Denetim Şirketlerinin sorumluluğu ortadan kaldırılmış olmaktadır.

KHK'ye bağlı olarak 26 Mayıs 2000 tarihinde çıkarılan yönetmeliğe göre A, B ve C sınıfı olarak sınıflandırılan yapı denetim kuruluşlarının hiç birinde "uzman!" jeoloji mühendisi yer almamaktadır. Bu koşullar altında bir jeoloji mühendisinin yaptığı çalışmalar, başka meslek disipli-

ninden (statik konusunda uzmanlaşmış inşaat mühendisi veya gerektiği hallerde jeofizik mühendisleri tarafından) denetlenmeyecektir. Bu anlayış, korkarız ki, ileride bir tıp doktorunun yaptığı bir beyin ameliyatının da jeoloji mühendislerince denetlenmesi gibi komik bir sonucu doğurabilecek bir anlayıştır. Yasalarla düzenlenmesi gerektiği halde, bu yönetmelikle mesleklerin görev alanları da düzenlenmeye çalışılmaktadır.

Yine aynı yönetmelikte zemin etütlerinin yapılmasında Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca hazırlanan "Zemin ve Temel Etüdü Raporunun Hazırlanmasına İlişkin Esaslar" a uyulur denmektedir. Zemin etütleri raporlarının anılan bu esaslara uygun hazırlanacak olması durumunda, 17 Ağustos öncesi duruma dönülmüş okcak ve Jeoloji Mühendislerinin 2 Eylül 1999 tarihli yönetmelik ve buna bağlı olarak çıkarılan genelgelerle bir dereceye kadar kazandığı haklar bir çırpıda gasbedilmiş olacaktır. 595 sayılı KHK ve buna bağlı olarak çıkacak yönetmelikle 2 Eylül tarihli yönetmeliğin çeliştiği aşırıdır. Bu durumu her nasılsa fark eden,,!!! Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Yüksek Fen Kurulu sayın üyeleri 2 Eylül Yönetmeliğini de değiştirme girişimlerini başlatmış olup, zemin etütlerinin yukarıda anılan esaslara uygun olarak hazırlanmasını buyurmak istemektedirler. Bu durumda, yukarıda belirtildiği gibi Jeoloji Mühendisleri tamamen devre dışı bırakılarak zemin etütleri İnşaat Mühendislerinin tekeline bırakılmış olacaktır. *Bu anlayış yeni 17 Ağustos ve 12 Kasım depremlerine davetiye çıkartmışkîdir*, Bu konu ile ilgili olarak her tûfta girişim Odamız tarafından gerçekleştirilmekte olup, her platformda çalışmalarımız devam etmektedir ,

Bu bilim dışı uygulamalara çanak tutan her türlü dar meslekçi anlayışı knıyor ve mesleki mücadelemizin bilim ve meslek etiği çerçevesinde sürdüreceğimizi duyuruyuz.